

Slavko Zec

REFORMA KANONSKOGA KAZNENOG PRAVA OBNOVA VI. KNJIGE ZAKONIKA KANONSKOG PRAVA

Izv. prof. dr. sc. Slavko Zec

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Teologija u Rijeci - Područni studij

UDK: 348.5CIC [‘VI.’](008):[#343[343.1/.7+343.54]”23.05.2021//08.12.2021”(09
4.58)

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 20. srpnja 2021.

U ovom se radu prikazuje reformirano kanonsko kazneno pravo. Obnova kaznenog zakonodavstva u Crkvi rezultat je dugogodišnjeg i temeljita promišljanja na temelju traženja mnogih biskupskih konferencija, drugih crkvenih ustanova, ali i pravnih stručnjaka da se kazneno pravo reformira tako da kaznene odredbe budu preciznije i jasnije te organski bolje posložene. Na taj se način jednostavnije i brže može ostvariti trostruka svrha primjenjivanja kazni: ponovna uspostava pravednosti, popravak krivca i uklanjanje sablazni.

Papa Franjo odgovorio je na te potrebe Crkve te je apostolskom konstitucijom *Pascite gregem Dei* od 23. 5. 2021. proglasio obnovljenu VI. knjigu Zakonika kanonskog prava pod naslovom „Kaznene mjere u Crkvi“. Nakon uvoda autor u ovom radu ukratko prikazuje put obnove kaznenog prava (*iter rennovationis*) da bi zatim istaknuo tri kriterija te obnove: prvi se kriterij odnosi na veću preciznost i određenje kaznenih mjera, drugi na zaštitu zajednice i nastojanje da se uklone sablazni i nadoknadi šteta, dok se treći kriterij dotiče nakane vrhovnog zakonodavca da odgovornima u Crkvi pruži učinkovito sredstvo da se u zajednicama kojima predstoje osigura mir, red i pravednost te da se preduhitri počinjenje kažnjivih djela.

U trećem dijelu rada autor ukazuje na bitne novosti koje su uvedene u VI. knjigu Zakonika. U tom smislu posebno izdvaja i obrađuje sljedeće argumente: na području primjenjivanja kazna ističe se pravo na obranu i moralna sigurnost te pravno načelo *quot delicta tot poenae*, zatim odredbe o zastari kaznene tužbe, a posebno analizira okajničke kazne (*poenae expiatoriae*) u novom kan. 1336. Konačno se posvećuje onim kažnjivim djelima kod kojih je osobito vidljiva obnova kaznenih odredbi: zloupotreba maloljetnih osoba kao i vlasti i službe u Crkvi, kažnjiva djela protiv šeste Božje zapovijedi i kažnjiva djela protiv uredna i pravilna upravljanja vremenitim crkvenim dobrima.

Ključne riječi: obnova kaznenog zakonodavstva, kanonsko kazneno pravo, kažnjiva djela, kaznene mjere.

* * *

Uvod

Na svetkovinu Duhova 23. svibnja 2021. papa Franjo je apostolskom konstitucijom *Pascite gregem Dei* (Pasite stado Božje) proglasio obnovljenu šestu knjigu Zakonika kanonskog prava „Kaznene mjere u Crkvi“. Radi se o sveobuhvatnoj izmjeni kanonskog kaznenog prava jer je od 89 kanona izmijenjeno čak njih 63; devet kanona premješteno je na drugo mjesto, dok je samo 17 kanona ostalo nepromijenjeno, bilo po svom sadržaju bilo po sustavnom smještaju u VI. knjizi Zakonika. Dok očekujemo službeni prijevod na hrvatski jezik obnovljene VI. knjige Zakonika, nakana nam je ovim radom ukazati na put obnove kanonskog kaznenog prava kao i na glavne kriterije i načela kojima se vodio vrhovni zakonodavac Crkve, da bismo zatim uočili i koje su glavne novine u sadržajnom i odredbenom smislu kanona obnovljene VI. knjige Zakonika kanonskog prava, koja će prema odredbi pape Franje stupiti na snagu na svetkovinu Bezgrešna začeća BDM 8. prosinca 2021. Ovo vrijeme – od proglašenja novog kaznenog zakonodavstva Crkve 23. svibnja 2021. do njegova stupanja na snagu 8. prosinca 2021. – u kanonskom pravu naziva se „vacatio legis“, što znači da je zakon proglašen i postoji, ali još ne obvezuje podložnike zakona do dana stupanja na snagu, sa svrhom da se to međuvrijeme iskoristi kako bi se nove kanonske odredbe kaznenog zakonodavstva mogle što bolje upoznati i zatim ispravno primijeniti.

Za ovu se obnovu kanonskog kaznenog prava općenito može reći da su kaznene odredbe poboljšane i u tehničkom i u sadržajnom pogledu. „Odredbe su formulirane jednostavnijim i razumljivijim jezikom, a cijeli kazneni sustav je koherentniji i dopunjen novim odredbama, prije svega u pogledu prava okrivljenoga na iznošenje obrane, preciznijeg određivanja pojedinih kako zlodjela tako i kazne, kao i kriterija za razlučivanje i rasuđivanje o zlodjelu i o primjeni odgovarajućih prikladnih sankcija u konkretnom nekom slučaju.“¹ Pritom je važno uočiti i novu odredbu kan. 1321, § 1: „Svatko se smatra nevinim dok

1 Velimir BLAŽEVIĆ, Novo kazneno pravo Katoličke Crkve. Autor je tekst objavio 6. 6. 2021. na portalu „Vjera i djela“: <https://www.vjeraidjela.com/novo-kazneno-pravo-katolicke-crkve/> (videno 5. 7. 2021.). Isti je autor na svom blogspotu 19. 6. 2021. objavio i svoj prijevod latinskog teksta nove VI. knjige Zakonika na hrvatski jezik: <http://fra-velimir.blogspot.com/2021/06/krivicno-i-kazneno-pravo-katolicke-crkve.html> (5. 7. 2021.). U ovom radu ne preuzimam doslovno taj prijevod nego se služim svojim vlastitim prijevodom na hrvatski jezik. Naime u trenutku nastajanja ovog rada još nije objavljen službeni hrvatski prijevod nove VI. knjige Zakonika kanonskog prava „Kaznene mjere u Crkvi“. Zbog toga se za prevedene kanone u bilješkama donosi i latinski izvorni tekst.

se suprotno ne dokaže.“² Tu se ističe načelo pretpostavljene nedužnosti dok se prekršitelju ne dokaže krivnja zakonitim putem i sredstvima, čemu se pridaje važnost i u građanskim pravnim sustavima, pa tako i u sadašnjem europskom pravnom sustavu.³

1. Put obnove VI. knjige Zakonika kanonskog prava (*iter rennovationis*)

Od prvog prijedloga za obnovom kanonskog kaznenog prava do njegove realizacije prošlo više od jednog desetljeća, oko 14 godina. Naime ta je ideja već bila spomenuta u rujnu 2007. godine u audijenciji predsjednika i tajnika Papinskog vijeća za vjerodostojno tumačenje zakonskih tekstova kod pape Benedikta XVI. No već se dulje vrijeme u Crkvi osjećala potreba za obnovom kanonskog kaznenog prava, što su izražavale i biskupske konferencije, i pojedini biskupi, ali i službenici pravde u Crkvi kao i pravni stručnjaci. Prve pripravne radnje počele su se poduzimati 2008. godine da bi se 24. ožujka 2009. održala prva sjednica Stručnog povjerenstva. U listopadu 2010. godine bio je pripravljen prvi nacrt reformiranih kanona uobličen u tzv. *Schema recognitionis Libri VI*. Nakon vrlo opširna savjetovanja diljem cijele Katoličke Crkve, kao i dikasterija unutar same Rimske kurije, te ustrajna rada i čestih radnih susreta pripremnog Stručnog povjerenstva, došlo se i do drugog, popravljenog nacrta, koji je značajno promijenio početni projekt obnove, a radi se o *Schema recognitionis Libri VI Codicis Iuris Canonici* iz 2011. godine.⁴ Ta je *Schema* poslana svim biskupskim konferencijama, uz poziv da prouče nacrt i Papinskom vijeću za vjerodostojno tumačenje zakonskih tekstova dostave svoje primjedbe i prijedloge, ali i drugim relevantnim crkvenim strukturama, kao što su konferencije viših redovničkih poglavara i poglavarica, fakulteti kanonskog prava te mnogobrojni kanonisti. Tako široko provedene konzultacije svih relevantnih čimbenika i na mnogim crkvenim razinama pokazale su jedinstvenost i dovele do općeg za-

- 2 Dosadašnjem kan. 1321, koji je imao 3 paragrafa, sada je pridodan ovaj § 1 koji i u kanonskom pravu izrijekom promovira pravno načelo presumpcije nevinosti, dok su ostala tri paragrafa (sada §§ 2-4) ostala nepromijenjena
- 3 “Presumpcija nevinosti jedno je od temeljnih načela suvremenog sustava ljudskih prava i ima ključnu ulogu u osiguravanju prava osoba koje se nalaze u kaznenom postupku. Riječ je o pravnom mehanizmu kojim se osigurava da je svaka osoba nevinna dok joj se ne dokaže krivnja. *Direktiva (EU) 2016/343 Europskog parlamenta i Vijeća od 9. ožujka 2016.g. o jačanju određenih vidova pretpostavke nedužnosti i prava sudjelovati na raspravi u kaznenom postupku* (u daljnjem tekstu: *Direktiva*) nalaže da se nadležna državna tijela i organi vlasti trebaju suzdržavati od prikazivanja osumnjičenika ili okrivljenih osoba kao već krivih, kako u sudnici, tako i u javnosti. [...] Načelo presumpcije nevinosti sadržano je u poglavlju o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda Ustava Republike Hrvatske. Člankom 28. Ustava propisano je: ‘Svatko je nedužan i nitko ga ne može smatrati krivim za kazneno djelo dok mu se pravomoćnom sudskom presudom ne utvrdi krivnja.’” (Presumpcija nevinosti – kako su osumnjičene osobe prikazane u medijima i javnosti u Hrvatskoj – rezultati istraživanja, u: <https://www.kucaljudskihprava.hr/2019/12/13/2402/> (5. 7. 2021.).)
- 4 Vidi: PONTIFICIUM CONSILIIUM DE LEGUM TEXTIBUS INTERPRETANDIS, *Schema recognitionis Libri VI Codicis Iuris Canonici*, u: <https://www.iuscangreg.it/pdf/SchemaRecognitionisLibriVI.pdf> (5. 7. 2021.).

ključka da je obnova kanonskog kaznenog prava ne samo potrebna nego i da je poduzeta reforma izvrstan temelj za daljnji rad, kako bi se došlo do konačnog teksta koji bi se predložio Svetom Ocu da ga svojom vrhovnom zakonodavnom vlašću proglasi kao novu VI. knjigu Zakonika kanonskog prava „Kaznene mjere u Crkvi“. Dakle obnova je svestrano prihvaćena kao potrebna i poželjna, ali pokazala je i jaku svijest potrebe i važnosti dobrih i promišljenih kaznenih odredbi u kanonskom pravu Crkve.⁵

Rad na obnovi kaznenog prava Crkve postao je još intenzivniji od 2018. godine, kada je papa Franjo 7. travnja te godine za predsjednika Papinske komisije imenovao mons. Filippa Iannona, O.Carm.,⁶ s namjerom da se u dogledno vrijeme ti radovi privedu kraju i zaključe. Tako su se 2019. i 2020. godine poduzimale mjere koje su pokazivale da se ide prema zaključenju radova, a posebno je trebalo u obnovljeni zakonski tekst uključiti one proglašene zakone koji izravno ulaze u kaznenu materiju, a to su: *Normae de delictis gravioribus* (2001. i 2010.), kao i motuproprij *Vos estis lux mundi* (7. 5. 2019.).⁷ Papinska komisija nakon toga je smatrala da je došlo vrijeme zaključenja projekta obnove, i to na način da se uobličiti najnoviji nacrt obnove, tzv. *Novissimus textus Schematis* iz 2019. godine. Taj je dokument prihvaćen na općem zajedničkom zasjedanju Papinske komisije za vjerodostojno tumačenje zakonskih tekstova 20. veljače 2020., a dan kasnije, 21. veljače 2020. papa Franjo primio je u audijenciju članove Papinskog vijeća za zakonodavne tekstove. Tom je prigodom održao značajan govor u kojem je naglasio da bi pozornost koja se pridaje kanonskom kaznenom pravu i ovoj reformi trebala pomoći da se u Crkvi nadvlada mišljenje kako je primjena kaznenog sustava inkompatibilna, odnosno nespojiva s ljubavlju koja se traži u pastoralnom djelovanju. Takvo mišljenje, rekao je Papa, može Crkvi samo škoditi i kod vjernika pobuditi nejasnoće, razna pitanja pa i sablazni, koje je potrebno preduhitriti. Zbog toga je potrebno da pastiri i crkveni poglavari znaju ispravno primijeniti i kaznene mjere, kad je to potrebno, da se ispravi sablazan, učvrsti pravda i popravi krivac. „Kanonska kazna ima uvijek pastoralno značenje i nema samo za cilj poštovanje poretka, nego i po-

5 Ovdje mogu i osobno posvjedočiti o ozračju koje je vladalo tijekom godina pripreme te obnove jer sam više puta imao prigodu izravno čuti u kojem smjeru ide reforma od tadašnjeg predsjednika Papinskog vijeća za vjerodostojno tumačenje zakonskih tekstova kardinala Francesca Coccopalmerija.

6 Usp. <http://www.delegumtextibus.va/content/testilegislativi/it/dicastero/superiori.html> (5. 7. 2021.).

7 CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Normae de delictis Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis seu Normae de delictis contra fidem necnon de gravioribus delictis*, 21. 5. 2010., u: AAS, 102 (2010.) 7, 419-430. Ove su *Normae de gravioribus delictis* ispravak i nadopuna prethodnih, koje su bile proglašene motuproprijem pape Ivana Pavla II. *Sacramentorum Sanctitatis Tutela*, od 30. 4. 2001., u: AAS, 93 (2001), 11, 737-739. Tekst relevantnih dokumenata sa zakonskom snagom vidi također: *Abuso sui minori. La risposta della Chiesa*, u: https://www.vatican.va/resources/index_it.htm (5. 7. 2021.).

pravak i nadasve dobro samoga krivca“, rekao je papa Franjo.⁸ Papa je konačno zahvalio Papinskom vijeću i svima koji su predano radili na reformi kaznenog zakonodavstva i najavio njegovo skoro proglašenje. To se i dogodilo nakon tri mjeseca kada je papa Franjo apostolskom konstitucijom *Pascite gregem Dei* (Pasite stado Božje) 23. svibnja 2021.⁹ svojom apostolskom i vrhovnom zakonodavnom vlašću proglasio obnovljenu VI. knjigu Zakonika kanonskog prava „Kaznene mjere u Crkvi“.

2. Načela obnove kanonskog kaznenog zakonodavstva

Tjedan dana nakon apostolske konstitucije *Pascite gregem Dei* i proglašenja obnovljene VI. knjige Zakonika u Vatikanu je 1. lipnja 2021. održana prigodna konferencija za tisak na kojoj su sudjelovali predsjednik Papinskog vijeća za vjerodostojno tumačenje zakonskih tekstova mons. Filippo Iannone i tajnik istoga Papinskog vijeća mons. Juan Ignacio Arrieta Ochoa de Chinchetru. Na konferenciji su govorili o značenju ove obnove, o važnosti ispravne primjene kaznenog prava u Crkvi te ukazivali na to kako će ova reforma upravo to i omogućiti.¹⁰

Predsjednik Papinskog vijeća za zakonske tekstove tom je prigodom naglasio da je obnova kanonskog kaznenog prava „bila potrebna i dugo iščekivana te da ima za cilj opće kaznene odredbe učiniti sve prikladnijima za zaštitu općeg dobra i pojedinih vjernika, da budu sukladnije potrebama pravednosti, te učinkovitije i primjerenije današnjem crkvenom kontekstu koji se očito razlikuje od onoga iz 70-ih godina prošlog stoljeća, doba u kojem su uređivani kanoni VI. knjige koji se sada dokidaju.“¹¹

Tajnik Papinskog vijeća naglasio je *tri kriterija ili načela* kojima su se vodili svi oni koji su bili uključeni u rad na toj obnovi. Smatramo da ih je važno uočiti kako bismo bolje razumjeli ne samo u čemu se sastoji ta recentna obnova kaznenog zakonodavstva nego i ispravnu svrhu i primjenu kaznenih mjera u Crkvi.

8 Govor pape Franje članovima Papinskog vijeća za vjerodostojno tumačenje zakonskih tekstova, 21. 2. 2021.: https://www.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2020/february/documents/papa-francesco_20200221_testi-legislativi.html (5. 7. 2021.).

9 Za višezječni tekst apostolske konstitucije *Pascite gregem Dei* (Pasite stado Božje) vidi: <https://press.vatican.va/content/salastampa/it/bollettino/pubblico/2021/06/01/0347/00751.html> (5. 7. 2021.).

10 Vidi: Conferenza Stampa sulle modifiche al Libro VI del Codice di Diritto Canonico, 1. 6. 2021., u: <https://press.vatican.va/content/salastampa/it/bollettino/pubblico/2021/06/01/0349/00760.html> (05.07.2021.).

11 “Questa riforma, che oggi viene presentata, quindi, necessaria e da lungo tempo attesa, ha lo scopo di rendere le norme penali universali sempre più adatte alla tutela del bene comune e dei singoli fedeli, più congruenti alle esigenze della giustizia e più efficaci e adeguate all’odierno contesto ecclesiale, evidentemente differente da quello degli anni ’70 del secolo scorso, epoca in cui vennero redatti i canoni del libro VI, ora abrogati.”

Prvi od tih kriterija odnosi se na *veću preciznost i određenje kaznenih mjera* i samim time njihovu veću jasnoću i jednostavnost, kada i u kojima slučajevima te na koga i za koja se kažnjiva djela te mjere trebaju primijeniti. Crkvene vlasti trebaju stoga imati na raspolaganju takva pravna sredstva koja im omogućuju primjenu kaznenog prava kad je to potrebno. To također spada u onu pastoralnu ljubav kojom moraju biti vođeni pastiri u Crkvi, nikada ne gubeći iz vida vrhovni zakon Crkve, a to je spasenje duša (kan. 1752). Upravo spasenje duša traži da ordinariji pribjegu u praksi uporabi kaznenog sustava kad je to potrebno. U apostolskoj konstituciji proglašenja obnovljene VI. knjige Zakonika papa Franjo to izričito potvrđuje te ističe sljedeće: „Uistinu ljubav zahtijeva da se pastiri posluže kaznenim sustavom kad je god to potrebno imajući pred očima tri svrhe koje ga čine potrebnima u crkvenoj zajednici, to jest udovoljenje zahtjevima pravednosti, popravak krivca i uklanjanje sablazni.“¹² Papa Franjo stoga ističe da je ispravno primjenjivanje kaznenih mjera u Crkvi neodvojivo od pastoralne zadaće (*munus pastorale*) onih kojima je povjerena briga za narod Božji, za crkvenu zajednicu, ali i prema onima koji su počinili kažnjivo djelo da se poprave i odustanu od daljnjih počinjenja takvih djela. U skladu s tim bolje određivanje kaznenih djela i kaznenih mjera trebalo bi, prema ovom prvom kriteriju obnove, doprinijeti većem jedinstvu i složnosti u cijeloj Katoličkoj Crkvi kad je u pitanju primjena kaznenog prava. To je pak tražilo da se prepusti što manji broj slučajeva prosudbi ordinarija i mjerodavnih crkvenih vlasti, a da bude što više jednoobličnog, uniformiranog postupanja i odgovora Crkve na kažnjiva djela. Dakako da će odgovornost za prosudbu i primjenu kaznenog prava i dalje ostati na mjerodavnoj crkvenoj vlasti, ali je sada znatno sužen broj slučajeva kada je primjena kazne i koje vrste kazne prepuštena ordinarijima, što je do sada obično u kanonskim odredbama bilo označavano izrazom „neka se kazni prikladnom (ili pravednom) kaznom“. Za mnoga su kažnjiva djela stoga već određene kazne u samim obnovljenim kaznenim odredbama, ali i same su kaznene mjere, po vrsti i načinu, bolje strukturirane i označene. To se posebno vidi u novom kan. 1312, § 1 koji određuje da su kaznene mjere u Crkvi *popravne* kazne ili cenzure i *okajničke* kazne, te u opširnom navođenju jednih i drugih kaznenih mjera. Tako se u novim kann. 1331-1333 govori o popravnim kaznama ili cenzurama (izopćenje, zabrana bogoslužja, obustava) dok se u kan. 1336, §§ 2-5 govori o okajničkim kaznama, gdje sada nalazimo taksativni popis okajničkih

12 U latinskom izvorniku tekst glasi: „Caritas quidem postulat ut Pastores ad systema poenale recurrant quoties id necessarium est, attentis tribus finibus qui ipsum necessarium reddunt in societate ecclesiali, nempe ut iustitiae exigentiae restituantur, reus emendetur et scandala reparentur.“ (FRANCISCUS PP., Constitutio apostolica *Pascite gregem Dei* qua liber VI *Codicis Iuris Canonici* reformatur, u: https://www.vatican.va/content/francesco/la/apost_constitutions/documents/papa-francesco_costituzione-ap_20210523_pascite-gregem-dei.html (5. 7. 2021.).

kaznenih mjera koje su podijeljene u četiri kategorije: naredba, zabrana, oduzimanje i otpust iz kleričkog staleža, te pokazateljima okolnosti (*factispecies*) u kojima svaka od tih kaznenih mjera treba biti primijenjena.

Drugi kriterij kojim se vodila reforma kaznenog zakonodavstva jest *zaštita zajednice* i nastojanje da se *uklone sablazni i nadoknadi šteta*.¹³ S tom nakanom obnovljeni tekst kaznenog zakonodavstva teži tome da kanonski kazneni sustav bude sastavnim dijelom redovitog pastoralnog upravljanja zajednicom. Budući da se, nažalost, u zajednici događaju zlodjela, koja su s pravnog gledišta kažnjiva, takav mora biti i odgovor Crkve preko onih kojima je povjerena briga za tu zajednicu, a to su u redovitom životu kršćanskih zajednica *ordinariji* u smislu kan. 134, § 1 Zakonika kanonskoga prava.¹⁴ To je vidljivo već na samom početku u prvom kanonu obnovljene VI. knjige Zakonika jer je dosadašnjem kan. 1311 dodan i § 2 koji izričito spominje zaštitu zajednice i s tim u svezi obveze onoga tko predstoji i ima brigu za zajednicu. Novi kan. 1311, § 2 naime glasi: „Tko u Crkvi predstoji, mora čuvati i promicati dobro same zajednice i pojedinih vjernika pastoralnom ljubavi, primjerom života, savjetom i poticajem te, ako je potrebno, također izricanjem ili proglašavanjem kazni prema odredbama zakona koje uvijek treba primjenjivati s kanonskom pravičnošću, imajući pred očima uspostavu pravednosti, popravak krivca i uklanjanje sablazni.“¹⁵ Osim što se potiče one koji u Crkvi imaju odgovornost i brigu za zajednicu da, uz svoje pastoralno djelovanje i upravljanje, vode računa o dobru i zaštiti povjerenih im zajednice, a u to ulazi i izricanje i proglašavanje kazni za prekršitelje zakona, u ovom novom § 2 naznačena je već i trostruka svrha kažnjavanja u

13 Više o nadoknadi štete u kanonskom pravu vidi: Josip ŠALKOVIĆ, Il risarcimento del danno in diritto canonico: il principio e le modalità procedurali, u: *Bogoslovska smotra*, 89 (2019.) 5, 1163-1189. Autor navodi da je opće načelo obveze nadoknade štete potvrđeno u više kanona važećeg Zakonika (npr. kann. 57, § 3; 982; 1062; 1281, § 1; 1289; 1347; 1389, § 2; 1457, §§ 1–2; 1515; 1521; 1649, § 1, 4°; 1729, § 1 itd.). Sada je to još mnogo više prisutno u Zakoniku kanonskog prava budući da se kao jedno od načela obnove kanonskog kaznenog prava uzima upravo nadoknada štete pa se, dosljedno tome, ona pojavljuje 16 puta samo u obnovljenoj VI. knjizi Zakonika (najviše kao uvjet za otpuštanje kazne) u odnosu na pet puta u dosadašnjoj VI. knjizi Zakonika. Osim toga, autor također navodi i načine nadoknade štete: „Za utvrđivanje nepravedno nanesene štete kanonsko pravo predviđa više mehanizama za ostvarivanje prava na nadoknadu štete, odnosno različite modalitete postupanja: nagodbu ili pomirenje ili pak suđenje izbranih sudaca (usp. kann. 1713-1716); parnično suđenje: redoviti ili usmeni postupak (usp. kann. 1501-1670); kazneni postupak (usp. kann. 1718, § 4; 1729-1731); upravni utok na Vrhovni sud Apostolske signature (usp. PB, čl. 123, § 2; LPSA, čl. 34, § 2),“ (*Isti*, 1189).

14 Kan. 134, § 1. Pod nazivom ordinarija razumijevaju se u pravu, osim rimskog prvosvećenika, dijecezanski biskupi i drugi koji, iako samo privremeno, stoje na čelu neke partikularne Crkve ili zajednice s njom izjednačene prema odredbi kan. 368, kao i oni koji u njima imaju opću redovitu izvršnu vlast, naime generalni i biskupski vikari; isto tako, za svoje podložnike, viši poglavari redovničkih kleričkih ustanova papinskoga prava i kleričkih družba apostolskoga života papinskoga prava, koji imaju redovitu barem izvršnu vlast.

15 Can. 131,1 § 2: Qui Ecclesiae praeest bonum ipsius communitatis singulorumque christifidelium tueri ac promoveri debet caritate pastoralis, exemplo vitae, consilio et adhortatione et, si opus sit, etiam poenarum irrogatione vel declaratione, iuxta legis praecepta semper cum aequitate canonica applicanda, prae oculis habens iustitiae restitutionem, rei emendationem et scandali reparationem.

Crkvi: ponovno uspostavljanje pravednosti, popravljanje krivca i uklanjanje sablazni, što je već papa Franjo naglasio i u svojoj apostolskoj konstituciji *Pascite gregem Dei*.¹⁶ Također i novi kan. 1319, § 2 u tom istom smislu predviđa nametanje kaznene zapovijedi kad god crkvena vlast to smatra razborito potrebnim, a ta je vlast također pozvana pokrenuti kazneni postupak (*promovere debet* = mora ga pokrenuti),¹⁷ bilo sudski bilo upravni postupak, za izricanje ili proglašavanje kazne u smislu novog kan. 1341 kad uvidi da se ne može ni sredstvima pastoralne skrbi, osobito bratskom opomenom, ni upozorenjem ni ukorom dovoljno uspostaviti pravednost, popraviti krivac i ukloniti sablazan. Ovdje se također radi o djelovanju ordinarija iz pastoralne ljubavi i brige za zajednicu, što će imati odjeka i na drugim mjestima u obnovljenom kanonskom kaznenom pravu, a posebno u propisivanju nužnog uklanjanja sablazni i nadoknade prouzročene štete, koja se ponavlja u više kanonskih odredbi, počevši od kan. 1347, § 2 koji nadoknadu štete vidi kao sastavni dio i dokaz da se krivac pokajao i popravio te odustao od svoje tvrdokornosti u počinjenju kažnjivog djela: „Smatra se da je odstupio od tvrdokornosti krivac koji se uistinu pokaje za kažnjivo djelo i koji je uz to na prikladan način popravio štetu i sablazan ili je barem ozbiljno obećao da će to učiniti.“ (kan. 1347, § 2)¹⁸. U novom kan. 1361, § 4 izričito se propisuje da se otpuštenje neke kazne ne smije dati dok – prema razboritoj prosudbi ordinarija – krivac ne popravi možda nanесenu štetu: „Otpuštenje kazne ne smije se dati dok, po razboritoj prosudbi ordinarija, krivac ne popravi štetu možda nanесenu; može ga se na taj popravak ili nadoknadu primorati kojom od kazna o kojima je riječ u kan. 1336, §§ 2-4, što vrijedi također kad mu se otpušta cenzura prema odredbi kan. 1358, § 1.“¹⁹. Sve to potvrđuje važnost drugog kriterija reforme kaznenog prava, koje je prvenstveno usmjereno na zaštitu zajednice, uklanjanje sablazni i popravak štete. Pritom ne treba zanemariti ni onoga tko je kažnjivim djelom oštećen, čime se poglavito vodi ovo načelo obnove, ali ni onoga tko je kažnjivo djelo počinio, jer paralelno s nadoknadom štete mora ići i njegov osobni popravak. To je naglasio i papa Franjo u apostolskoj konstituciji *Pascite gregem Dei* tvrdeći da počinitelj kažnjivog djela, krivac, nema samo potrebu milosrđa u svoje vrijeme nego prije

16 Vidi bilješku br. 12.

17 Ovdje treba uočiti da je u dosadašnjem kan. 1341 o pokretanju kaznenog postupka stajala neodređenija odredba „neka se ordinarij pobrine [...] da se pokrene [...] postupak samo onda kad“, dok je u obnovljenom kanonu 1341 odredba jasnija i preciznija jer se nedvosmisleno određuje: „mora pokrenuti“ (*promovere debet*).

18 Can. 1347, § 2: A contumacia recessisse dicendus est reus, quem delicti vere paenituerit, quique praeterea congruam scandali et damni reparationem dederit vel saltem id praestare serio promiserit.

19 Can. 1361, § 4: Remissio dari non debet donec, prudenti arbitrio Ordinarii, damnum forte illatum reus reparaverit; qui ad hanc reparationem vel restitutionem urgeri potest per unam ex poenis de quibus in can. 1336, §§ 2-4, quod valet etiam cum illi censura remittitur ad normam can. 1358, § 1.

toga treba prihvatiti i pravednost te popravljjanje vlastitog života i ponašanja, pa i primjenom kaznene mjere, koja mu po ukoru Crkve može pomoći da odustane od tvrdokornosti i delinkventna ponašanja.²⁰

Treći kriterij ili cilj za kojim je išla obnova kaznenog zakonodavstva odnosi se na brigu vrhovnog crkvenog zakonodavca da pastirima u Crkvi, odgovornima za zajednicu, ordinarijima, pruži *učinkovito sredstvo* da se u zajednicama koje predvode postigne mir, red i pravednost, i to na način da se spriječi počinjenje kažnjivog djela i da se pravodobno intervenira kako bi se izbjegla veća šteta i kažnjiva djela s težim posljedicama. Kod toga je međutim važno zadržati dostojanstvo svake osobe, kako žrtve tako i optuženoga, jer se nikoga ne može smatrati krivcem za počinjenje kažnjivog djela dok mu se to i ne dokaže. To se izričito određuje u novom kan. 1321, § 1, čega nije bilo u dosadašnjem tekstu, a glasi: „Svatko se smatra nevinim dok se suprotno ne dokaže.“²¹ Presumpcija nevinosti dakle sada je izričito izražena u kanonskom kaznenom pravu, što je jedno od važnih načela i u građanskim kazneno-pravnim sustavima. Osim toga sada je još jasnije istaknuto i vrednovano pravo na obranu (*ius defensionis*) u kaznenim postupcima, bilo sudskim bilo upravnim. Pravo na obranu u tim postupcima u novoj kanonskoj odredbi izričito je normirano u kan. 1342, § 1, koji sada glasi: „Kad god opravdani razlozi sprečavaju sudski postupak, kazna se može izreći ili proglasiti izvansudskom odlukom, obdržavajući kan. 1720, osobito što se tiče prava na obranu i moralne sigurnosti onoga tko donosi odluku prema kan. 1608. Kazneni lijekovi i pokore mogu se u svakom slučaju primijeniti odlukom.“²² Također je za pravnu sigurnost i postupanje u kanonskom kaznenom sustavu vrlo važna neovisnost koju moraju imati ordinariji, ali i bilo koja druga razina crkvene vlasti, jer takva neovisnost jamči objektivnost i pravednost postupanja. O tome nalazimo odredbu u kan. 1342, § 3, koji određuje: „što se u zakonu ili zapovijedi kaže o sucu s obzirom na izricanje ili proglašavanje kazne u sudskom postupku, treba se primijeniti na poglavara koji kaznu izriče ili proglašava izvansudskom odlukom, osim ako je određeno drukčije ili ako se radi o propisima koji se tiču samo načina postupanja.“²³ Što se tiče spre-

20 Papa Franjo to je ustvrdio u kontekstu govora o pastoralnoj ljubavi prema crkvenoj zajednici, prema onima koji su oštećeni kažnjivim djelom, žrtvama, ali i prema počinitelju djela: „[...] *exigentia* [...] *caritatis non solum erga Ecclesiam, erga communitatem christianam et erga eos qui forsitan victimae sunt, sed etiam erga eum qui delictum commisit, qui indiget et misericordia et correptione ex parte Ecclesiae.*“

21 Can. 1321, § 1: *Quilibet innocens censetur donec contrarium probetur.*

22 Can. 1342, § 1: *Quoties iustae obstant causae ne iudicialis processus fiat, poena irrogari vel declarari potest per decretum extra iudicium, servato can. 1720, praesertim quod attinet ad ius defensionis atque ad moralem certitudinem in animo eius qui decretum fert ad normam can. 1608. Remedia poenalia et paenitentiae applicari possunt per decretum in quolibet casu.*

23 Can. 1342, § 3: *Quae in lege vel praecepto dicuntur de iudice, quod attinet ad poenam irrogandam vel declarandam in iudicio, applicanda sunt ad Superiorem, qui per decretum extra iudicium poenam irroget vel declaret, nisi aliter*

čavanja kažnjivih djela, u obnovljenoj VI. knjizi Zakonika kanonskog prava nalaze se pravna sredstva koja u tu svrhu stoje ordinariju na raspolaganju. To su kazneni lijekovi: opomena, ukor, kaznena zapovijed i nadzor prema novom kan. 1339, §§ 1-5. Do sada taj je kanon predviđao samo opomenu i ukor, a sada su u §§ 4-5 još pridodani kaznena zapovijed i mogućnost podvrgavanja nadzoru. Kazneni lijekovi nisu u strogom smislu kaznene mjere te se mogu primijeniti i bez posebnog istražnog postupka, ali se pritom moraju poštivati pravni propisi o izdavanju upravnih akata, posebno odluka i zapovijedi (usp. kan. 35ss).

3. Novosti u VI. knjizi Zakonika kanonskog prava

Novosti koje nalazimo u obnovljenoj VI. knjizi Zakonika kanonskog prava samo izražavaju navedene kriterije i načela obnove kanonskog kaznenog prava te se u prvom redu primjećuje veća jasnoća kaznenih odredbi i njihovo bolje pozicioniranje unutar kanonskog kaznenog sustava. Tako je cijeli drugi dio obnovljene VI. knjige posvećen pojedinim slučajevima koji se konfiguriraju kao kažnjiva djela (*factispecies*).

Uvedena su ona kažnjiva djela koja su već prije bila normirana u posebnim zakonima, kao što su npr. pokušaj ređenja ženske osobe (kan. 1379, § 3), snimanje ispovijedi (kan. 1386, § 3), posvećenje euharistijskih prilika sa svetogrdnom nakanom (kan. 1382, § 2), kršenje zabrane *communicatio in sacris*, odnosno zabranjenog zajedništva u bogoslužnim činima (kan. 1381). K tome vraćena su neka kažnjiva djela iz prethodnog Zakonika iz 1917. godine: korupcija i nezakoniti profit u obavljanju službenih čina (kan. 1377, § 2), podjeljivanje sakramenata onima kojima ih je zabranjeno primati (kan. 1379, § 4), skrivanje od zakonitih vlasti možebitnih nepravilnosti i cenzura za primanje svetih redova (kan. 1388, § 2).

Uvedena su i neka nova kažnjiva djela, posebno ona koja su već uređena drugim kaznenim zakonima, a tiču se prvenstveno težih zločina, poznata pod latinskim nazivom *delicta graviora* (među kojima se posljednjih godina ističe spolna zlouporaba i nasilje nad maloljetnicima). Osim toga uvedena su i još neka nova kažnjiva djela, kao npr. povreda papinske tajne (kan. 1371, § 4), propust u izvršenju presude ili kaznene odluke (kan. 1371, § 5), propust koji se tiče obveze prijave počinjenja kažnjivog djela (kan. 1371, § 6) te svojevolumino i nezakonito napuštanje službe (kan. 1392).

---

constet neque agatur de praescriptis quae ad procedendi tantum rationem attingant.

U kanonskom kaznenom pravu također su uvedene i novosti koje se tiču kažnjivih djela na području imovinskog prava, to jest nezakonita, nesavjesna i nepoštena upravljanja vremenitim dobrima Crkve. Tako se sada u kaznenim kanonskim odredbama navodi otuđivanje vremenitih crkvenih dobara bez poštivanja propisane procedure i traženja savjeta od onih koje pravo određuje; zatim teška krivica ili u upravljanju tim dobrima ili teško zanemarivanje (propusti) u upravljanju crkvenim dobrima; također se u novom kan. 1393, § 2 uvodi kažnjivo djelo koje može pogoditi klerike i redovnike, a tiče se nepoštivanja ili kršenja zabrane klericima da upravljaju dobrima bez dopuštenja ordinarija u smislu kan. 285, § 4, koji određuje: „bez dopuštenja svojeg ordinarija neka ne preuzimaju upravljanje dobrima koja pripadaju laicima ili svjetovnih služba koje sa sobom nose teret polaganja računa“. Novi kan 1393, § 2 takvo ponašanje klerika sankcionira ovom odredbom: „Klerik ili redovnik koji, osim slučajeva koji su već predviđeni pravom, počini kažnjivo djelo u ekonomskoj stvari, ili teško povrijedi propise koji se navode u kan. 285, § 4, neka se kazni kaznama prema kan. 1336, §§ 2-4, pri čemu ostaje obveza nadoknade štete.“²⁴

3.1. Novosti u primjeni kaznenih mjera

Primjenjivanje kaznenih mjera, dakako, bilo je normirano i u dosadašnjem tekstu VI. knjige Zakonika, u Naslovu V., kann. 1341-1353. Međutim neke su kanonske odredbe iz tog Naslova doživjele promjene ili nadopune. Osvrnut ćemo se na dvije novosti: pravo na obranu i moralna sigurnost u obnovljenom kan. 1342, § 1 i ponovno uvedeno pravno načelo *Quot delicta tot poenae* (koliko kažnjivih djela toliko kazni) u obnovljenom kan. 1346, § 1.

3.1.1. Pravo na obranu i moralna sigurnost

Tako je kan. 1342, § 1, koji govori o primjeni kazne izvansudskom odlukom, nadopunjen upućivanjem na kan. 1720, gdje se ističe pravo na obranu okrivljenika i moralna sigurnost koju mora imati onaj tko primjenjuje kaznenu mjeru.

Stoga obnovljeni kan. 1342, § 1 uključuje u sebi te dvije važne pravne odrednice tako da sada glasi: „Kad god opravdani razlozi sprečavaju sudski postupak, kazna se može izreći ili proglasiti izvansudskom odlukom, uz obdržavanje kan. 1720, posebno što se tiče prava na obranu i na moralnu sigurnost,

²⁴ Can. 1393, § 2: Clericus vel religiosus qui, praeter casus iure iam praevisos, in re oeconomica delictum committit, vel graviter violat praescriptiones, quae in can. 285, § 4, recensentur, poenis de quibus in can. 1336, §§ 2-4, puniatur, firma damnum reparandi obligatione.

koju treba imati onaj tko donosi odluku prema kan. 1608. Kazneni lijekovi i pokore mogu se u svakom slučaju primijeniti odlukom.²⁵

Kan. 1608 naime zahtijeva da nitko ne može donositi presudu ako prije nije stekao moralnu sigurnost o „stvari koja se treba riješiti presudom“. Ta se moralna sigurnost u sudskim postupcima crpi „iz spisa i dokaza“ (kan. 1608, § 2). Važno je primijetiti da je sada, u obnovljenom kan. 1342, § 1, isto načelo određeno i za donošenje izvansudske odluke, to jest i u tom slučaju onaj tko donosi izvansudsku odluku mora crpiti moralnu sigurnost iz spisa i dokaza prikupljenih u upravnom postupku (usp. kan. 1341).

Druga je važna odrednica što se sada, pozivanjem na kan. 1720, određuje da se mora zajamčiti pravo na obranu (*ius defensionis*) onome protiv kojega se vodi upravni postupak za izricanje ili proglašavanje kazne. Naime kan. 1720, 1° propisuje: „Ako ordinarij smatra da treba postupiti po izvansudskoj odluci: 1° neka okrivljenoj stranci priopći optužbu i dokaze i neka joj dade mogućnost da se brani, osim ako okrivljena stranka, propisno pozvana, zanemari poziv.“ U sudskom je postupku pravo na obranu uvjet za valjanost donošenja sudske presude jer, u suprotnom, ako se pravo na obranu ne bi poštovalo, presuda bi bila nepopravljivo ništava prema kan. 1620, 7°: „Presuda je nepopravljivo ništava ako: 7° je bilo uskraćeno pravo na obranu jednoj ili drugoj stranci.“ Treba reći da jednako vrijedi i za upravni postupak u kojem se ne bi mogla donositi valjana izvansudska odluka ako se nije poštivalo pravo na obranu okrivljene stranke. To potvrđuju i *Normae de gravioribus delictis* Kongregacije za nauk vjere iz 2010. godine, gdje se u čl. 18 normira da ta Kongregacija može sanirati akte nižih sudova ako su bili povrijeđeni postupnički zakoni, „osim prava na obranu“,²⁶ čiji se nedostatak ili kršenje dakle ne može sanirati. Zbog toga umetanje prava na obranu kod donošenja izvansudske odluke prema obnovljenom kan. 1342, § 1 ima posebnu težinu.

3.1.2. Pravno načelo *quot delicta tot poenae*

U naslovu o primjenjivanju kazni zanimljiva je i novost u kan. 1346. Naime taj kanon dosad je imao samo jedan paragraf, a obnovljeni kanon ima dva paragrafa. Dodan je § 1 u kojem se izričito iznosi pravno načelo *Quot delicta tot poenae* (koliko kažnjivih djela toliko kaznenih mjera). Prema tom pravnom

25 Izvorni latinski tekst kan. 1342, § 1 vidi u bilješci br. 22.

26 *Normae de gravioribus delictis* (2010.) art. 18: La Congregazione per la Dottrina della Fede, nelle cause ad essa legittimamente deferite, può sanare gli atti, fatto salvo il diritto alla difesa, se sono state violate leggi meramente processuali da parte dei Tribunali inferiori che agiscono per mandato della medesima Congregazione o secondo l'art. 16.

načelu svakom kažnjivom djelu odgovara njegova kazna, dakle riječ je o materijalnom zbroju kažnjivih djela. Do sada međutim nije u Zakoniku kanonskog prava bilo izričito navedeno to pravilo, a ono je sada uvedeno u kan. 1346, § 1, koji glasi: „U pravilu toliko je kazni koliko je kažnjivih djela“²⁷

Ta je kanonska odredba zapravo vraćena u Zakonik kanonskog prava iz prvog, Pio-Benediktova Zakonika iz 1917. godine, gdje je potpuno identičan bio kan. 2224, § 1. Iako nije ušao u novi Zakonik iz 1983., on je kao pravno načelo i orijentir bio poznat među pravnicima i kanonistima te su se navodile tri pravne teorije: akumuliranje kazni, uključivanje manje kazne u višu, pravno uključivanje (*absorptio iuridica*) u višu kaznu s dodatcima za manja kažnjiva djela. Čini se da je ovaj treći sustav crkveni zakonodavac sada primijenio i u kan. 1346, što se može zaključiti iz § 2, koji ostavlja sudcu razboritu procjenu u primjeni kazni za više kažnjivih djela ili podvrgavanje nadzoru. Naime kan. 1346, § 2 u obnovljenom izdanju glasi: „Kad god pak krivac počini više kažnjivih djela, ako se smatra da je prevelik zbroj kazni izreci prepuštenih, ostavlja se razboritoj prosudbi sudca da kazne smanji na pravednu mjeru i da ga podvrgne nadzoru.“²⁸

3.2. Zastara kaznene tužbe

Novost nalazimo i u kanonskoj odredbi o zastari kaznene tužbe, normirane u kan. 1362, što je posljedica već ranije donesenih posebnih zakona koji su regulirali zastaru za posebno teška kažnjiva djela koja su pridržana Kongregaciji za nauk vjere. Tako u *Normae de gravioribus delictis* (2010.), čl. 7, §§ 1-2, nalazimo odredbu da zastara kaznene tužbe za posebno teška kažnjiva djela pridržana Kongregaciji za nauk vjere nastupa nakon 20 godina, a zastara za kažnjiva djela iz čl. 6 (spolno zlostavljanje maloljetnih osoba) počinje teći od dana kada maloljetna osoba navrší 18. godinu života.²⁹

U obnovljenom kan. 1362 nalazimo dakle uvrštene te promjene rokova za zastaru kaznene tužbe, tako da sada kan. 1362 u cijelosti glasi ovako³⁰:

27 Can. 1346, § 1: Ordinarie tot poenae quot delicta.

28 Can. 1346, § 2: Quoties vero reus plura delicta patraverit, si nimius videatur poenarum ferendae sententiae cumulus, prudentio iudicis arbitrio relinquatur poenas intra aequos terminos moderari, et eum vigilantiae subicere.

29 *Normae de gravioribus delictis* (2010.) art. 17: § 1. Fatto salvo il diritto della Congregazione per la Dottrina della Fede di derogare alla prescrizione per i singoli casi, l'azione criminale relativa ai delitti riservati alla Congregazione per la Dottrina della Fede si estingue per prescrizione in vent'anni; § 2. La prescrizione decorre a norma del can. 1362 § 2 del Codice di Diritto Canonico e del can. 1152 § 3 del Codice dei Canoni delle Chiese Orientali. Ma nel delitto di cui all'art. 6 § 1 n. 1, la prescrizione inizia a decorrere dal giorno in cui il minore ha compiuto diciotto anni.

30 Can. 1362, § 1: Actio criminalis praescriptione extinguitur triennio, nisi agatur: 1° de delictis Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis, quae normis specialibus subiciuntur; 2° firmo praescripto n. 1, de actione ob delicta de

Kan. 1362 – § 1. Kaznena tužba prestane zastarom nakon tri godine, osim ako su posrijedi:

1° kažnjiva djela pridržana Kongregaciji za nauk vjere, koja podliježu posebnim odredbama;

2° uz obdržavanje propisa br. 1, tužba zbog kažnjivih djela o kojima se govori u kan. 1376, 1377, 1378, 1393, § 1, 1394, 1395, 1397, 1398, § 2, koja zastarijeva nakon sedam godina, ili ona zbog kažnjivih djela o kojima se govori u kan. 1398, § 1, koja zastarijeva u razdoblju od dvadeset godina;

3° kažnjiva djela koja opći zakon ne kažnjava, ako krajevni zakon odredi drugi rok za zastaru.

§ 2. Zastara, ako se u zakonu ne određuje drugačije, teče od dana kad je počinjeno kažnjivo djelo ili, ako je kažnjivo djelo trajno ili je prešlo u naviku, od dana kad je prestalo.

§ 3. Krivcu, koji je prema odredbi kan. 1723 pozvan na sud ili na način predviđen u kan. 1507, § 3 obaviješten o podnošenju tužbe prema kan. 1721, § 1, zastara kaznene tužbe obustavlja se na tri godine, a kad taj rok isteče ili se obustava prekine zbog prestanka kaznenog postupka, ponovo teče vrijeme, koje se dodaje onome koje je već isteklo za zastaru. Ista obustava jednako vrijedi ako se, uz obdržavanje kan. 1720. br. 1, postupa za izricanje ili proglašavanje kazne izvansudskom odlukom.

Prvo što se uočava u odnosu na dosadašnji kan. 1362, koji je imao dva paragrafa, jest dodatak § 3, koji sada precizno određuje trenutak kada nastupa obustava zastare, koliko ta obustava traje te što se zbiva nakon toga s istekom vremena zastare. Također je i nova odredba da se na jednak način obustava zastare primjenjuje i kad se vodi upravni postupak za izricanje ili proglašavanje kazne izvansudskom odlukom.

U kan. 1362, § 1, 1° dosadašnjem tekstu „kažnjiva djela pridržana Kongregaciji za nauk vjere“ dodan je još tekst „koja podliježu posebnim odredbama“. Pritom se misli na odredbe koje su donesene od 2001. pa dalje, posebno *Normae de gravioribus delictis* (2001. i 2010.).

---

quibus in cann. 1376, 1377, 1378, 1393, § 1, 1394, 1395, 1397, 1398, § 2, quae septennio praescribitur, vel de ea ob delicta de quibus in can. 1398, § 1, quae viginti annorum spatio praescribitur; 3° de delictis quae non sunt iure communi punita, si lex particularis alium praescriptionis terminum statuerit. §2. Praescriptio, nisi aliud in lege statuatur, decurrit ex die quo delictum patratum est, vel, si delictum sit permanens vel habituale, ex die quo cessavit. §3. Reo ad normam can. 1723 citato vel modo praeviso in can. 1507, § 3, certiore facto de exhibitione accusationis libelli iuxta can. 1721, § 1, praescriptio actionis criminalis suspenditur per tres annos, quo termino elapso vel interrupta suspensione, cessationis processus poenalis causa, rursus currit tempus, quod adiungitur ad illud iam decursum pro praescriptione. Eadem suspensio pariter viget si, servato can. 1720, n. 1, ad poenam irrogandam vel declarandam per decretum extra iudicium procedatur.

U kan. 1362, § 1, 2 navedene su nove norme o zastari kažnjivih djela, tako da neka od njih zastarijevaju nakon sedam godina, a neka nakon dvadeset godina. Kažnjiva djela koja zastarijevaju *nakon sedam godina* prema novoj su kanonskoj odredbi sljedeća: kažnjiva djela protiv crkvenih dobara (kan. 1376), korupcija u obavljanju neke službe ili dužnosti u Crkvi (kan. 1377), zloupotreba crkvene vlasti, službe ili dužnosti (kan. 1378), trgovanje ili novčarstvo zabranjeno klericima (kan. 1393, § 1), pokušaj ženidbe klerika i redovnika s doživotnim zavjetima (kan. 1394), kažnjiva djela klerika protiv šeste Božje zapovijedi (kan. 1395), fizičko nasilje (ubojstvo, otmica, zadržavanje, ranjavanje, pobačaj – kan. 1397) i spolna zlouporaba koju počini redovnik ili svaki vjernik koju ima neku službu i dužnost u Crkvi (kan. 1398, § 2). Kažnjiva pak djela koja zastarijevaju *nakon dvadeset godina* navedena su u kan. 1398, § 1, a ona su: kažnjivo djelo protiv šeste Božje zapovijedi s maloljetnom osobom ili s osobom koja trajno ima nesavršenu uporabu razuma, ili kojoj pravo priznaje jednaku zaštitu; kažnjivo djelo vrbovanja ili navođenja maloljetne osobe ili osobe koja trajno ima nesavršenu uporabu razuma, ili one kojoj pravo priznaje jednaku zaštitu, da se pornografski pokazuje ili da sudjeluje u pornografskim predstavama, bilo pravim bilo hinjenim; kažnjivo djelo nabavljanja, držanja, prikazivanja ili širenja, kojim god načinom i bilo kojim sredstvom, pornografskih slika maloljetnih osoba ili osoba koje trajno imaju nesavršenu uporabu razuma.

Konačno, u obnovljenom kan. 1362, § 2 dodan je umetak „ako se u zakonu ne određuje drugačije“, kako bi se uputilo i na drukčije odredbe u tome kada počinje teći zastara. Naime zastara ne počinje uvijek teći od trenutka počinjenja kažnjivog djela ili od dana kad je prestalo kažnjivo djelo trajno ili koje je prešlo u naviku, nego se u zakonu može i drugačije odrediti. Vidjeli smo u tom smislu konkretan primjer odredbe Kongregacije za nauk vjere, *Normae de gravioribus delictis* (2010.), čl. 17, § 2, prema kojoj zastara od 20 godina za kaznena djela spolnog zlostavljanja i zlouporabe maloljetnih osoba i s njima u pravu izjednačenih osoba počinje teći tek kada te osobe navrš 18. godinu života.³¹

3.3. Okajničke kazne (*penae expiatoriae*)

Budući da je već iz novog kan. 1398, ali i iz drugih, sasvim razvidno da se pozivaju na kan. 1336, §§ 2-5 kad su u pitanju kaznene mjere koje treba primijeniti za pojedina kaznena djela, i budući da se radi o sasvim novom kanonu koji određuje kaznene mjere, potrebno je upoznati se поближе i sa samim odredbama

31 Vidi bilješku br. 29.

novog kan. 1398. Tu se radi o tzv. okajničkim kaznama (*penae expiatoriae*) koje su sada sustavno, šire, jasnije i bolje određene. Nakon uvodnog § 1, u §§ 2-5 navode se konkretne okajničke kaznene mjere, koje su raspoređene u četiri skupine: 1. naredbe; 2. zabrane; 3. oduzeća; 4. otpust iz kleričkog staleža. Zbog važnosti tih novih kanonskih odredbi novi kan. 1336 prenosimo u cijelosti³²:

Kan. 1336 – § 1. Okajničke kazne koje mogu pogoditi prekršitelja ili trajno ili na određeno ili neodređeno vrijeme, uz ostale koje je zakon možda ustanovio, jesu one koje se nabrajaju u §§ 2-5.

§ 2 – Naredba: 1° boravljenja na određenom mjestu ili području;

2° plaćanja novčane globe ili novčanog iznosa u crkvene svrhe, prema načiniima koje odredi biskupska konferencija.

§ 3 – Zabrana: 1° boravljenja na određenom mjestu ili području;

2° obavljanja, svugdje ili na određenom mjestu i području ili izvan njega, svih ili nekih službi, zadaća, zaduženja ili funkcija, ili samo nekih djela koja spadaju na službu ili zaduženje;

3° obavljanja svih ili nekih čina vlasti reda;

4° obavljanja svih ili nekih čina vlasti upravljanja;

5° obavljanja nekog prava ili povlastice ili služenja odličjima ili naslovima;

6° uživanja prava glasa aktivnog ili pasivnog u kanonskim biranjima, ili imati udjela s pravom davanja glasa u crkvenim vijećima ili zborovima;

7° nošenja crkvene ili redovničke odjeće.

§ 4 – Oduzeće: 1° svih ili nekih službi, zadaća, zaduženja ili funkcija, ili samo nekih djela koja spadaju na službe ili zadaće;

2° ovlasti isповijedanja ili propovijedanja;

3° povjerene vlasti upravljanja;

32 Can. 1336, § 1: *Poenae expiatoriae, quae delinquentem afficere possunt aut in perpetuum aut in tempus praefinitum aut in tempus indeterminatum, praeter alias, quas forte lex constituerit, sunt quae in §§ 2-5 recensentur.* §2. *Praescriptio: 1° commorandi in certo loco vel territorio; 2° solvendi mulctam pecuniariam seu summam pecuniae in fines Ecclesiae, iuxta rationes ab Episcoporum conferentia definitas.* §3. *Prohibitio: 1° commorandi in certo loco vel territorio; 2° exercendi, ubique aut in certo loco vel territorio aut extra illa, omnia vel aliqua officia, munera, ministeria aut functiones vel aliqua tantum opera officii aut muneribus inhaerentia; 3° ponendi omnes vel aliquos actus potestatis ordinis; 4° ponendi omnes vel aliquos actus potestatis regiminis; 5° exercendi aliquod ius vel privilegium aut utendi insignibus vel titulis; 6° fruendi voce activa vel passiva in electionibus canonicis vel partem habendi cum iure ferendi suffragium in consiliis vel collegiis ecclesialibus; 7° deferendi habitum ecclesiasticum vel religiosum.* §4. *Privatio: 1° omnium vel aliquorum officiorum, munerum, ministeriorum aut functionum vel aliquorum tantum operum officii aut muneribus inhaerentium; 2° facultatis confessiones excipiendi vel praedicandi; 3° potestatis regiminis delegatae; 4° alicuius iuris vel privilegii aut insignium vel tituli; 5° totius vel partis remunerationis ecclesiasticae, iuxta rationes ab Episcoporum conferentia statutae, salvo quoque praescripto can. 1350, § 1. §5. Dimissio e statu clericali.*

4° nekog prava ili povlastice ili odličja ili naslova;

5° cijele ili dijela crkvene naknade, prema načinima koje odredi biskupska konferencija, i uz poštivanje propisa kan. 1350, § 1.

§ 5 – Otpust iz kleričkog staleža.³³

Uočavamo da je unutar prve skupine „naredba“ uvedena nova kaznena mjera u kan. 1336, § 2, br. 2, a to je naredba o plaćanju novčane kazne, u obliku globe ili određenog novčanog iznosa, što počinitelj kažnjivog djela mora učiniti prema pravilima koje treba odrediti biskupska konferencija za svoje područje.

Kad su u pitanju zabrane i oduzeća, vidi se da je vrhovni zakonodavac Crkve nastojao biti što detaljniji i konkretniji kako bi odgovornima za primjenu tih kaznenih mjera olakšao izbor i lakšu procjenu prikladnosti konkretne kaznene mjere za pojedina kažnjiva djela, čime se na neki način ugledao u prethodni Pio-Benediktov zakonik iz 1917. godine. Naime u tom je starom Zakoniku kanonskog prava bilo stotinu kanona koji su određivali kazne za pojedinačna kažnjiva djela, kann. 2314-2414 (*Liber V: De delictis et poenis*; Pars tertia: *De poenis in singula delicta*). Taj je zakonik u kan. 2291 navodio i dvanaest osvetnih ili odmazdnih kazni (*poenae vindicativae*),³⁴ a dvanaesta kazna bila je novčana globa (*mulcta pecuniaria*), koja se sada ponovno pojavljuje u obnovljenoj VI. knjizi važećeg Zakonika. U dosadašnjoj VI. knjizi Zakonika često smo nailazili na izraz „neka se kazni pravednom kaznom“, što je biskupe i poglavara nerijetko vodilo u nejasnoću i nedoumicu te im nije bilo lako odlučiti kakvu zapravo kaznenu mjeru treba primijeniti u konkretnom slučaju počinjenja kaznenog djela. Sada u novom kan. 1336 imaju na raspolaganju 14 raznih kaznenih mjera (naredbe, zabrane, oduzeća) za razne slučajeve pa se predviđa

33 Za otpust iz kleričkog staleža vidi: Jure BRKAN, Gubitak kleričkog staleža (kan. 290, 1° i 2°), u: RAZNI AUTORI, *Posebni sudski postupci i postupanja*, Zbornik radova međunarodnog znanstvenog simpozija crkvenih pravika u Lovranu, 26. – 25. X. 2010. (Josip ŠALKOVIĆ, ur.), Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu – Međubiskupijski sud prvog stupnja u Zagrebu, Zagreb, 2010., 184-191. „Otpust iz kleričkog staleža kao okajnička kazna može pogoditi klerika trajno (kan. 1336, § 1, br. 5), i to kaznom – *ferendae sententiae*, a ne kaznom *latae sententiae* (kan. 1336, § 2), tj. sudskim putem ili pak kao *posebnost* izvansudskim upravnim putem prema *Okružnici* Kongregacije za kler, od 18. travnja 2009., i to za točno predviđene slučajeve.“ (*Isto*, 185-186).

34 U hrvatskom izdanju Zakonika kanonskog prava iz 2017. godine, a radi se o prijevodu Franje Hermana iz 1944. godine, *poenae vindicativae* prevode se kao „odmazdne kazne“, dok Ante Crnica u svom Priručniku kanonskog prava iz 1945 upotrebljava prijevod „osvetne ili odmazdne kazne“. Usp. *Kodeks kanonskog prava*, uređen po odredbi Sv. Oca pape Pija X., proglašen po nalogu pape Benedikta XV., s predgovorom, izvorima i stvarnim kazalom stožernika Petra Gasparrija, preveo Franjo HERMAN, priredio i uvod napisao Matija BERLJAK, Zagreb, 2007., 1395ss; Ante CRNICA, *Priručnik kanonskoga prava Katoličke Crkve*, Naklada knjižare svetog Antuna, Zagreb, 1945., 297ss. Odmazdne ili osvetne kazne Crnica opisuje ovako: „Osvetne ili odmazdne kazne (*poenae vindicativae*) jesu one, koje idu izravno za okajanjem zločina, tako da njihovo otpuštanje ne ovisi od prestanka upornosti sa strane krivca (k. 2286). One završavaju okajanjem, t. j. kad isteče rok, za koji su dane, a prije toga oprostom sa strane poglavara prema kan. 2236.“ (str. 397). U novom Zakoniku kanonskog prava iz 1983. godine zamijenjene su izrazom „okajničke kazne“ (*poenae expiatoriae* – usp. kann. 1312, § 1, 2°; 1336).

da će im iz tog popisa sada biti lakše izabrati i primijeniti prikladnu kaznenu mjeru za počinjeno kažnjivo djelo.³⁵

Valja primijetiti da je iz popisa u obnovljenom kan. 1336 izuzeta dosadašnja kaznena mjera premještaja na drugu službu, a nije se uvela ni kazna nadzora, kako su neki predlagali, nego je nadzor (*vigilantia*) sada uveden među kaznene lijekove (*remedia poenalia*: vidi novi kan. 1339, § 5) te je ostao na razini preventivnih mjera, a ne samih kazni. Kad se uspoređi proglašeni kan. 1336 s onim koji je bio u *Schema recognitionis* iz 2011. godine, vidi se da su ipak skraćene okajničke kazne te je izostavljena i cijela jedna skupina, koja je 2011. godina bila navedena kao „nesposobnosti“ (*inhabilitationes*), to jest takve okolnosti koje neku osobu čine pravno nesposobnom da postavi neki pravno valjani čin pa time samim govori se i o neprikladnostima za pojedine službe. Navodile su se sljedeće nesposobnosti (*inhabilitationes*): za dobivanje svih ili nekih službi i zadaća u Crkvi, za primanje svetih redova, za dobivanje ovlasti odrješenja, za primanje povjerene vlasti upravljanja, za dobivanje zadaća u svetoj liturgiji ili u bogoslužnim obredima ili na drugim područjima crkvenog života, za primanje službi lektorata i akolitata te za postizanje nekog prava, povlastice ili počasnog naslova.³⁶

3.4. Zloupotrebavanje maloljetnih osoba, kao i službe i vlasti u Crkvi

Novost se tiče i novog smještaja kanonske kaznene odredbe o zloupotrebama maloljetnika, jer to se kažnjivo djelo više ne navodi pod naslovom „Kažnjiva djela protiv posebnih obveza“ nego je sada premješteno pod novi naslov „Kažnjiva djela protiv ljudskog života, dostojanstva i slobode“. Osim novog smještaja, koji nije samo formalne naravi nego ukazuje i na posebnu težinu toga kažnjivog djela jer je usmjereno protiv ljudskog života, dostojanstva i slobode, novi je kan. 1398 i sadržajno obnovljen te je kažnjivo djelo sada mnogo šire oblikovano nego prije. Naime zloupotrebavanje maloljetnika u kanonskom kaznenom pravu sada je proširena te ne obuhvaća samo klerike (podsjetimo, prima-

35 Tako naime zaključuje podtajnik Papinskog vijeća za vjerodostojno tumačenje zakonskih tekstova mons. Markus GRAULICH u intervjuu što ga je dao američkoj katoličkoj novinskoj agenciji „National Catholic Register“ pod naslovom: „Tend the Flock of God“: Vatican Official Explains the Revised Norms on Church Sanctions, u: <https://www.ncregister.com/interview/tend-the-flock-of-god-vatican-official-explains-the-revised-norms-on-church-sanctions> (5. 7. 2021.).

36 U *Schema recognitionis Libri VI Codicis Iuris Canonici* iz 2011. godine (vidi ovdje, bilješka br. 4) te su se nesposobnosti (*inhabilitationes*) nabrajale u kan. 1336, § 5 te su u izvorniku u cijelosti glasile ovako: „§ 5. Inhabilitationes: 1° consequendi omnia vel aliqua officia aut munera; 2° recipiendi ordines sacros; 3° recipiendi facultatem absolventi; 4° recipiendi potestatem regiminis delegatam; 5° consequendi functiones in sacra liturgia vel in cultus celebrationibus vel in aliis vitae ecclesialis ambitibus; 6° recipiendi institutionem ad lectoratum vel acolythatum; 7° consequendi aliquod ius, privilegium, titulum honorificum.“

njem sv. reda đakonata ulazi se u klerički stalež – usp. kan. 266, § 1; za klerike je za ova kažnjiva djela mjerodavna Kongregacije za nauk vjere) nego također i redovnike koji nisu klerici, ali i laike koji obavljaju neku službu u Crkvi. Osim toga u kažnjivo djelo zlouporabe nisu više uključene samo maloljetne osobe nego također i odrasli ako se radi o takvim neprimjerenim djelima koja su počinjena nasiljem ili zloupotrebom vlasti. Nova kanonska odredba sada je šire koncipirana tako da pruža jasan pojam ovoga kažnjivog djela i učinkovito je sredstvo kaznenog prava u suzbijanju takvih nedjela u Crkvi. Stoga taj novi kan. 1398 valja navesti u cijelosti³⁷:

Kan. 1398 – § 1. Oduzimanjem službe i drugim pravednim kaznama, ne isključivši otpust iz kleričkog staleža, ako slučaj to zahtijeva, neka se kazni klerik:

1° koji počini kažnjivo djelo protiv šeste Božje zapovijedi s maloljetnom osobom ili s osobom koja trajno ima nesavršenu uporabu razuma, ili kojoj pravo priznaje jednaku zaštitu;

2° koji sebi vrbuje ili navodi maloljetnu osobu ili osobu koja trajno ima nesavršenu uporabu razuma, ili onu kojoj pravo priznaje jednaku zaštitu, da se pornografski pokazuje ili da sudjeluje u pornografskim predstavama, bilo pravim bilo hinjenim;

3° koji protivno ćudoređu sebi nabavlja, drži, prikazuje ili širi, kojim god načinom i bilo kojim sredstvom, pornografske slike maloljetnih osoba ili osoba koje trajno imaju nesavršenu uporabu razuma.

§ 2. Član ustanove posvećenog života ili družbe apostolskog života, i bilo koji vjernik koji ima neko dostojanstvo ili obavlja službu ili zadaću u Crkvi, ako počini kažnjivo djelo o kojem se govori u § 1, ili u kan. 1395, § 3, neka se kazni prema odredbi kan. 1336, §§ 2-4, pridodavši i druge kazne prema težini kažnjivog djela.

U ovome novom kan. 1398 prepoznajemo norme koje su već o istoj materiji bile otprije na snazi i prema kojima se postupalo, a to su *Normae de gravioribus delictis* (2001. i 2010.) Kongregacije za nauk vjere i motuproprij pape Franje

37 Can. 1398, § 1: Privatione officii et aliis iustis poenis, non exclusa dimissione e statu clericali, si casus id secumferat, puniatur clericus: 1° qui delictum committit contra sextum Decalogi praeceptum cum minore vel cum persona quae habitualiter usum imperfectum rationis habet vel cui ius parem tutelam agnoscit; 2° qui sibi devincit aut inducit minorem aut personam quae habitualiter usum imperfectum rationis habet aut eam cui ius parem tutelam agnoscit, ut pornographice sese ostendat vel exhibitiones pornographicas, sive veras sive simulatas, participet; 3° qui contra bonos mores sibi comparat, detinet, exhibet vel divulgat, quovis modo et quolibet instrumento, imagines pornographicas minorum vel personarum quae habitualiter usum imperfectum rationis habent. §2. Sodalis instituti vitae consecratae vel societatis vitae apostolicae, et fidelis quilibet aliqua dignitate gaudens aut officio vel functione in Ecclesia fungens, si delictum committat de quo in § 1 vel in can. 1395, § 3, puniatur ad normam can. 1336, §§ 2-4, adiunctis quoque aliis poenis pro delicti gravitate.

Vos estis lux mundi (VELM) od 7. svibnja 2019. godine.³⁸ Sada su sve te odredbe uzete u obzir i sadržane u novom kan. 1398.

Budući da se u ovom novom kan. 1398 radi o najtežim djelima, koja su sada organski smještene u kažnjiva djela protiv ljudskog života, dostojanstva i slobode, potrebno je ustvrditi da je u ovaj novi kan. 1398. ušlo zapravo ono što se smatra težim kažnjivim djelima (*delicta graviora*) protiv šeste Božje zapovijedi. Najčešće se u javnosti spominje pedofilija, ali taj izričaj nije ušao u Zakonik kanonskog prava nego crkveni zakonodavac upotrebljava izričaj „kažnjivo djelo protiv šeste Božje zapovijedi s maloljetnom osobom“ te u novom kan. 1398, § 1, 1° još k tome dodaje: „ili s osobom koja trajno ima nesavršenu uporabu razuma, ili kojoj pravo priznaje jednaku zaštitu“. U čemu se dakle sastoji to kažnjivo djelo koje se kažnjava „oduzimanjem službe i drugim pravednim kaznama, ne isključivši otpust iz kleričkog staleža“? Otpust iz kleričkog staleža smatra se naime najtežom kaznom koja može pogoditi klerika, premda novi kan. 1398 ne ograničava kazne samo na klerika nego njihovu primjenu u § 2 sada proširuje i na članove ustanova posvećenog života i družbi apostolskog života, ali i na druge vjernike (dakle i laike) koji imaju neko dostojanstvo ili obavljaju službu ili zadaću u Crkvi, ako se dokaže i utvrdi da se počinili *delicta graviora* protiv šeste Božje zapovijedi.

Prema praksi Kongregacije za nauk vjere mogu se izdvojiti i nabrojiti zlodjela i delikventna ponašanja koja ulaze u sadržaj izričaja „teži zločin“ ili „teže kažnjivo djelo“ (*delictum gravius*): „Zakonodavac u normama *de gravioribus delictis* upotrebljava pojam *delictum cum minore*, što ne znači samo fizički kontakt ili izravnu zlouporabu (npr. spolni odnošaj s djetetom ili s njim izjednačenu spolnu radnju) nego uključuje također neizravne zlouporabe (npr. bludne radnje, zadovoljavanje vlastite ili tuđe pohote ili navođenje djeteta da pred njim ili drugom osobom radi takve radnje, podvođenje, pokazivanje pornografije maloljetniku, pokazivanje golog tijela pred maloljetnikom, snimanje djeteta ili maloljetne osobe za izradu slika, audiovizualnog materijala ili drugih predmeta pornografskog sadržaja, ili prodaje, raspačavanja, prikazivanja takvoga materijala, ili navođenje na sudjelovanje u pornografskoj predstavi, skidanje i pohranjivanje pedofilskih sadržaja s interneta).“³⁹ Dakle sva su ta delinkventna ponašanja sada uključena u novi kan. 1398, a počiniteljima su zapriječene okajničke kazne iz novog kan. 1336, §§2-4, ali im se mogu pridodati

38 Vidi bilješku br. 7. Odredbe kan. 1398, § 1, 1-3 bile su već sadržane su u *Normae de gravioribus delictis* (2010.), čl. 6., §§ 1-2, a kasnije su ponovno normirane i proširene u motupropriju *Vos estis lux mundi* (2019.), čl. 1., § 1, pod a), točke ii – iii.

39 Josip ŠALKOVIĆ, Kažnjiva djela protiv posebnih obveza (kann. 1392-1396), u: *Riječki teološki časopis*, 19 (2011.) 2, 367.

i druge kazne prema težini kažnjivog djela; a ako su klerici, nije isključen ni otpust iz kleričkog staleža (kan. 1336, § 5), koji počinitelju može biti primijenjen presudom u sudskom kaznenom postupku ili izvansudskom odlukom u upravnom kaznenom postupku, uz prethodno ovlaštenje Kongregacije za nauk vjere zbog toga što se „odlukom ne mogu izricati ni proglašavati trajne kazne, ni kazne koje zakon ili zapovijed, što ih ustanovljava, zabranjuje primjenjivati odlukom“ (kan. 1342, § 2).

Budući da se u ovome novom kan. 1398, osim onih kažnjivih djela koja se u njemu samom opisuju, također referira i na novi kan. 1395, § 3, potrebno je nadodati da se i u toj kaznenoj odredbi radi o kažnjivom djelu protiv šeste Božje zapovijedi. Naime novi kan. 1395, § 3 ovako glasi: „Istom kaznom o kojoj se govori u § 2 neka se kazni klerik koji silom, prijetnjama ili zlouporabom svoje vlasti počini kažnjivo djelo protiv šeste Božje zapovijedi, ili nekoga prisili na obavljanje ili podnošenje spolnih čina.“⁴⁰ Dakle prema kan. 1398, § 2 ista se kaznena odredba primjenjuje ne samo na klerike nego – kako smo vidjeli – također i na članove ustanova posvećenog života i družba apostolskog života, ali i na bilo kojeg vjernika koji u Crkvi ima neko dostojanstvo ili obavlja neku službu ili zadaću.

3.5. Kažnjiva djela protiv šeste Božje zapovijedi

Budući međutim da je i kan. 1395 doživio neke promjene, vrijedi ga razmotriti u cjelini. Naime taj kanon govori o kažnjivim djelima protiv šeste Božje zapovijedi i o nedopustivim spolnim činima, o čemu se posljednjih godina mnogo govorilo u crkvenoj i društvenoj javnosti, najčešće u vezi s pedofilijom.

Prof. dr. sc. Josip Šalković, predstojnik Katedre kanonskog prava Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, još je prije dvanaest godina (2009.) izvrsno detektirao i opisao to ozračje koje se stvorilo u javnosti zbog kažnjivih djela klerika protiv šeste Božje zapovijedi, i posebno pedofilije, ali ponudio je i mogućnost kanonsko-pravnih rješenja i primjerena suočavanja s tom problematikom. Događaji koji su uslijedili u tih dvanaest godina potvrdili su njegove zaključke jer je crkveni zakonodavac u više navrata reagirao zakonskim odredbama sve do aktualne reforme kanonskog kaznenog prava pape Franje. Prof. Šalković je naime u zaključku svoga znanstvenog komentara na dosadašnji kan. 1395 naveo sljedeće: „Kažnjiva djela iz kan. 1395 vrlo su teška kršenja službe povjerene od Boga i Crkve i kao takva ona su duboka rana u samome kleriku koji svojim ponašanjem proturječi vlastitom posvećenju koje

40 Izvorni latinski tekst kan. 1395, § 3 vidi u bilješki br. 42.

je primio kao čin Božjega posvećenja, zatim u životu žrtve i, konačno, u čitavoj kršćanskoj zajednici. Ima li se ovo u vidu, mjerodavna crkvena vlast dužna je djelovati kako u odnosu prema kleriku tako i u odnosu prema žrtvi i zajednici vjernika primjenjujući ona sredstva koja su zakonita, učinkovita i korisna u zaštiti prava i obavljanju sadržanih dužnosti. Kanonski kazneni postupak nakon prethodne istrage nužan je ozdravljajući element. Ispravan pravni pristup može dati doprinos vraćanju vedrine, spokoja i povjerenja mnogim uzburkanim 'duhovima'.⁴¹ Time je ne samo predviđena nego i potvrđena reforma koja je uslijedila ne samo kan. 1395 nego i cijelog kanonskog pravnog zakonodavstva, osobito novoga kan. 1398.

Stoga smatramo korisnim u cijelosti prenijeti novi kan. 1395, koji će stupiti na snagu 8. prosinca 2021.⁴²:

Kan. 1395 – § 1. Klerik priležnik, osim slučaja o kojem je riječ u kan. 1394, i klerik koji ustraje u drugom izvanjskom grijehu protiv šeste Božje zapovijedi uz sablazan, neka se kazni obustavom, kojoj se, ako ustraje u kažnjivom djelu nakon opomene, mogu postupno dodati druge kazne, sve do otpusta iz kleričkog staleža.

§ 2. Klerik koji drukčije pogriješi protiv šeste Božje zapovijedi, ako je naime kažnjivo djelo počinjeno javno, neka se kazni pravednim kaznama, ne isključivši otpust iz kleričkog staleža, ako slučaj to zahtijeva.

§ 3. Istom kaznom o kojoj se govori u § 2 neka se kazni klerik koji silom, prijetnjama ili zlouporabom svoje vlasti počini kažnjivo djelo protiv šeste Božje zapovijedi, ili nekoga prisili na izvršenje ili podnošenje spolnih čina.

Taj se kan. 1395 i dalje nalazi pod naslovom „Kažnjiva djela protiv posebnih obveza“, ali doživio je neke promjene (za razliku od novoga kan. 1398, koji je smješten pod naslovom: „Kažnjiva djela protiv ljudskog života, dostojanstva i slobode“). Naime kan. 1395 odnosi se na klerike i na njihove obveze koje proizlaze iz kleričkog staleža, premda aktivni subjekt kažnjivog djela ne mora biti

41 Josip ŠALKOVIĆ, Kažnjiva djela klerika protiv šeste Božje zapovijedi (kan. 1395), u: *Bogoslovska smotra*, 79 (2009.) 2, 271-272.

42 Can. 1395, § 1: Clericus concubiniarius, praeter casum de quo in can. 1394, et clericus in alio peccato externo contra sextum Decalogi praeceptum cum scandalo permanens, suspensione puniatur, cui, persistente post monitionem delicto, aliae poenae gradatim addi possunt usque ad dimissionem e statu clericali. §2. Clericus qui aliter contra sextum Decalogi praeceptum deliquerit, si quidem delictum publice patratum sit, iustis poenis puniatur, non exclusa, si casus ferat, dimissione e statu clericali. §3. Eadem poena de qua in § 2 puniatur clericus qui vi, minis vel abusu suae auctoritatis delictum committit contra sextum Decalogi praeceptum aut aliquem cogit ad actus sexuales exsequendos vel subeundos.

samo klerik nego i svjesni sukrivci koji su također podložni kaznenim mjerama prema kan. 1329,⁴³ koji je ostao nepromijenjen i u novoj VI. knjizi Zakonika.

Normativni tekst § 1 ostao je nepromijenjen, dok je § 2 izmijenjen i dodan je § 3. U § 2 govori se sada samo o kažnjivom djelu koje je počinjeno javno (*publice*), dok je kažnjivo djelo koje je počinjeno silom i prijetnjama sada premješteno o dodani § 3. U taj paragraf uključeno je međutim i kažnjivo djelo protiv šeste Božje zapovijedi koje je počinjeno zlouporabom svoje vlasti koju pripadnik kleričkog staleža ima snagom svoje službe, što se do sada nije spominjalo. Također je iz § 2 isključeno kažnjivo djelo protiv šeste Božje zapovijedi počinjeno s osobom mlađom od šesnaest godina budući da se to kažnjivo djelo sada posebno normira u obnovljenom kan. 1398, § 1, 1°, čemu je međutim pridana posebna težina jer to je kažnjivo djelo premješteno pod drugi naslov – „Kažnjiva djela protiv ljudskog života, dostojanstva i slobode“.

Premještanje počinjenja kažnjivog djela silom i prijetnjama, čemu je još dodana i zloupotreba vlasti, u § 3 učinjeno je zato da se jasnije izrazi i prenesu kažnjivo djelo kako je već normirano u motupropriju *Vos estis lux mundi* (VELM), čl. 1., pod a): „u prisiljavanju nekoga, sa silom ili prijetnjom ili preko zloupotrebe vlasti, na obavljanje ili podnošenje seksualnih čina“.⁴⁴ Time je prošireno kažnjivo djelo koje može počinuti klerik, ali je proširena i kaznena figura žrtve, budući da se u novom kan. 1365, § 3 ne govori o maloljetnicima nego se to kažnjivo djelo klerika može učiniti s bilo kojim osobama, što je izraženo neodređenom zamjenicom „nekoga“, dakle bilo koga: „ili nekoga prisili“ (*aut aliquem cogit*).

Pozornu promatraču toga novog § 3 moglo bi se postaviti pitanje ispravna tumačenja te nove kaznene odredbe. Naime može se prvim čitanjem steći dojam kao da se u zakonskom tekstu razlikuje kažnjivo djelo protiv šeste Božje zapovijedi i seksualni čini budući da se o jednom govori u prvom dijelu, a o

43 Usp. komentar na kan. 1395: Nikola ŠKALABRIN, *Kaznene mjere u Crkvi*, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Teologija u Đakovu – Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Pravni fakultet, Đakovo, 2004, 173-175.

44 U prvom naslovu motuproprija *Vos estis lux mundi* (VELM): „Disposizioni generali“, čl. 1, § 1, pod a) u cijelosti glasi: „Art. 1 - Ambito di applicazione. §1. Le presenti norme si applicano in caso di segnalazioni relative a chierici o a membri di Istituti di vita consacrata o di Società di vita apostolica e concernenti: a) delitti contro il sesto comandamento del Decalogo consistenti: i. nel costringere qualcuno, con violenza o minaccia o mediante abuso di autorità, a compiere o subire atti sessuali; ii. nel compiere atti sessuali con un minore o con una persona vulnerabile; iii. nella produzione, nell’esibizione, nella detenzione o nella distribuzione, anche per via telematica, di materiale pedopornografico, nonché nel reclutamento o nell’induzione di un minore o di una persona vulnerabile a partecipare ad esibizioni pornografiche.“ U obnovljeni kan. 1365, § 3 ušao je dakle tekst po točkom i., dok su u obnovljenom kan. 1398, § 1, 1° - 3° prenesene ostale odredbe pod točkama ii. – iii. Vidi tekst motuproprija VELM na talijanskom jeziku: https://www.vatican.va/content/francesco/it/motu_proprio/documents/papa-francesco-motu-proprio-20190507_vos-estis-lux-mundi.html (5. 7. 2021.).

drugom u drugom dijelu zakonskog teksta, i to se odvaja rastavnim veznikom „ili“ (*aut*). Ipak treba smatrati da zakonodavac nije te dvije stvari htio isključiti ni razdvajati jednu od druge jer svakom je ipak jasno da seksualni čini klerika, u ovom kontekstu, ulaze u kažnjiva djela protiv šeste Božje zapovijedi. Isto vrijedi i za silu, prijetnje i zloupotrebu svoje vlasti (*vi, minis vel abusu suae auctoritatis*) u prvom dijelu § 3, za razliku od prisile (*cogit*) u drugom dijelu istoga teksta. Te se radnje naime u stvarnosti ipak ne razlikuju bitno jedna od druge jer uvijek se radi o istom delikventnom i nasilnom ponašanju počinitelja kažnjivog djela koji se služi fizičkom ili moralnom prisilom kojom manipulira voljom žrtve u svrhu postizanja svojih nečasnih ciljeva. Stoga je kan. 1365 sada sveobuhvatan te šire nego dosad obuhvaća razne vidove (*factispecies*) kažnjivog djela klerika protiv šeste Božje zapovijedi.

3.6. Kažnjiva djela protiv upravljanja crkvenim dobrima

U obnovljenoj VI. knjizi Zakonika nalazimo i obnovljene kaznene odredbe koje se tiču urednog i pravilnog upravljanja vremenitim dobrima Crkve. Doduše, i do sada je postojao kan. 1377 koji je govorio o nezakonitom otuđenju crkvenih dobara „bez propisanog dopuštenja“, ali sada su u novom kan. 1376, §§ 1-2 bolje i preciznije normirana kažnjiva djela na području ekonomije i odgovornog upravljanja vremenitim dobrima Crkve. Evo kako u cijelosti glasi novi kan. 1376:⁴⁵

Kan. 1376 – § 1. Kaznama o kojima se govori u kan. 1336, §§ 2-4, neka se kazni, pri čemu ostaje obveza nadoknade štete:

1° tko prisvaja crkvena dobra ili priječi da se ubiru njihovi plodovi;

2° tko bez propisanog savjetovanja, pristanka ili dopuštenja ili bez drugog potrebnog svojstva nametnutog pravom za valjanost ili za dopuštenost otuđi crkvena dobra, ili na njima obavi čin upravljanja.

§ 2. Pravednom kaznom neka se kazni, ne isključivši oduzeće službe, pri čemu ostaje obveza nadoknade štete:

1° tko kažnjivo djelo o kojem se govori u § 1, br. 2, počini zbog svog teškog nemara;

45 Can. 1376, § 1: Poenis de quibus in can. 1336, §§ 2-4, puniatur, firma damnum reparandi obligatione: 1° qui bona ecclesiastica subtrahit vel impedit ne eorum fructus percipiantur; 2° qui sine praescripta consultatione, consensu vel licentia aut sine alio requisito iure ad validitatem vel ad liceitatem imposito bona ecclesiastica alienat vel in ea actus administrationis exsequitur. §2. Iusta poena puniatur, non exclusa officii privatione, firma damnum reparandi obligatione: 1° qui delictum de quo in § 1, n. 2, ex sua gravi culpa committit; 2° qui aliter graviter negligens in bonis ecclesiasticis administrandis repertus fuerit.

2° tko je na drugi način otkriven teško nemarnim u upravljanju crkvenim dobrima.

Ono što se prvo može uočiti u usporedbi prijašnjeg kan. 1377 i sadašnjeg kan. 1376 jest da je materija puno šire normirana i ne ograničava se samo na kažnjivo djelo otuđenja bez propisanog dopuštenja. U novoj kaznenoj odredbi određuje se okajnička kazna za takva kažnjiva djela koja se sada ne odnose samo na otuđenje nego i na tešku nemarnost u upravljanju materijalnim dobrima Crkve. Osim toga u novoj se kaznenoj odredbi propisuje i nadoknada štete nastale nezakonitim upravljanjem tim materijalnim dobrima.

Također se u kanonskoj odredbi u § 1 pojavljuje i novo kažnjivo djelo prisvajanja crkvenog dobra za sebe ili pak zaprečivanje da se ubiru plodovi tih dobara. I jedno i drugo ide na štetu crkvenih dobara, kao i otuđenje o kojem se govori u § 2. Dosadašnje su odredbe za valjanost otuđenja uglavnom propisivale pristanak ili dopuštenje mjerodavnih vlasti i tijela (usp. kan. 1292 §§ 1-4), a sada se u novom tekstu pojavljuju i „druga potrebna svojstva“ za valjanost ili za dopuštenost otuđenja. Neki smatraju da se radi o ponavljanju iste stvari, dok drugi zastupaju stajalište da je zakonodavac namjerno ovako formulirao kanonsku odredbu zato da ostavi otvorena vrata i za propisivanje novih svojstava ili uvjeta pod kojima se može obaviti čin otuđenja crkvenoga dobra. To samo pokazuje da se radi o iznimno osjetljivu činu. Otუđenje (*alienatio*) naime treba uvijek biti dobro promišljeno budući da izravno utječe na osnovnu imovinu (*patrimonium stabile*) crkvene pravne osobe, kao što je npr. biskupija, župa, provincija, te može pogoršati njezino imovinsko stanje.

To da je savjesnom i marljivom upravljanju crkvenim dobrima pridana veći značaj nego do sada u kanonskom kaznenom pravu, i kad se postavi u suodnos s imovinskim pravom, svjedoči i nova odredba kan. 1376, § 2, br. 3 koja govori o kaznenoj odgovornosti upravitelja tim dobrima zbog teškog zanemarivanja svoje službe. Naime nemar u upravljanju dobrima predstavlja izravno kršenje kan. 1284 § 1 koji određuje da su „svi upravitelji dužni obavljati svoju službu s brižljivošću dobra domaćina“. Ta brižljivost uključuje onu savjesnost, marljivost i odgovornost koju bi svatko trebao imati prema upravljanju vlastitim dobrima. Premda se crkvenim dobrima upravlja u ime Crkve, to ne znači manju negoli još veću odgovornost i marljivost jer time se iskazuje savjesno obavljanje svoje službe u korist Crkve i odgovorno ponašanje prema dobru povjerene zajednice kojoj ta dobra služe, osobito kada se radi o javnim pravnim crkvenim osobama. U tom smislu kan. 1282 s pravom određuje: „Svi, bilo klerici bilo laici, koji s nekoga zakonitog naslova sudjeluju u upravljanju crkvenim dobrima, moraju obavljati svoje zadaće u ime Crkve, prema pravnoj odredbi.“

Zaključak

U Crkvi se često ističe i citira zadnji kanon Zakonika kanonskog prava iz 1983., kan. 1752, prema kojemu „spasenje duša [...] u Crkvi mora uvijek biti vrhovni zakon“. To vrijedi na svim područjima crkvenog djelovanja i odnosi se na tri glavna poslanja Crkve (*tri munera Ecclesiae*): naučavanje, posvećivanje i upravljanje. U zadaću upravljanja ulazi i izricanje i proglašavanje kaznenih mjera koje je stoga također usmjereno spasenju duša. To se vidi i iz trostruke svrhe primjena kazni u Crkvi, a to su: ponovna uspostava pravednosti, popravak krivca i uklanjanje sablazni. Drugim riječima, kad u crkvenoj zajednici vlada pravednost, time su ujedno zajamčeni mir i sloga među ljudima, prema onoj biblijskoj: „Plod se pak pravednosti u miru sije onima koji tvore mir“ (Jak 3,18); kad se krivac popravi, znači da se pokajao i obratio, okrenuo od zla prema dobru, i da svojim ponašanjem više ne narušava nego izgrađuje zajednicu u dobru; kad se ukloni sablazan, više nema zlih primjera koji negativno utječu na ljude i potiču ih da čine zlo. To su sve poželjne okolnosti svake kršćanske i crkvene zajednice u kojima doista zajednica može kršćanski napredovati, a pojedine osobe lakše i sigurnije ostvarivati svoj konačan cilj, a to je upravo onaj izrečen u posljednjoj kanonskoj odredbi Zakonika, *spasenje duša*. Premda se to na prvi pogled možda ne bi reklo, ali dubljom se analizom uočava uska povezanost između kanonskog kaznenog prava i spasenja duše kao vrhovnog zakona u Crkvi. To je bio i glavni pokretač obnove VI. knjige Zakonika kanonskog prava „Kaznene mjere u Crkvi“.

Zbog toga smo ovim prikazom željeli usmjeriti pozornost na glavne točke i načela te obnove, kao i na bitne promjene i novosti u kanonskom kaznenom pravu. Dakako, tek će primjena u praksi pokazati svu težinu i važnost ove reforme. Toga su bili svjesni i sami pokretači ove obnove, kao i sam Sveti Otac papa Franjo, koji je proglašenjem obnovljene VI. knjige Zakonika kanonskog prava pokazao da je svjestan značenja ispravna primjenjivanja kanonskog kaznenog zakonodavstva za dobrobit cijele Kristove Crkve.⁴⁶ Kao što znamo ta je Crkva sačinjena – osim božanskog – i od onog ljudskog elementa, a to znači da su u njoj grešni i slabi ljudi, koji mogu kršiti zakonske odredbe i počinuti kažnjiva djela. Upravo je zato važno da Crkva ima na raspolaganju djelotvorna sredstva da se tome pravodobno suprotstavi te pozove ljude na obraćenje i popravak života, a kršćanskoj zajednici zajamči mir i pravednost. Počinjenje kažnjivog

46 U apostolskoj konstituciji *Pascite gregem Dei* papa Franjo to je izrazio ovim riječima: „[...] utpote quae (disciplina poenalis) ita emendanda esset, ut Pastores in ea haberent agile instrumentum salutare et ad corrigendum aptum, quo uti possent tempestive et cum caritate pastorali ad vitanda graviora mala et sananda vulnera ex humana debilitate provenientia“.

djela koje uključuje osobnu odgovornost počinitelja u ćudorednom je smislu grijeh pa je u tome nezaobilazan i sakrament pokore i pomirenja. U cijelom tom kontekstu svoje nezamjenjivo mjesto ima i kanonsko kazneno zakonodavstvo koje je doživjelo promjenu i reformu da bude još bolje i djelotvornije. Svima u Crkvi koji imaju onaj zdrav osjećaj za Crkvu, prema poznatom izrazu „*sentire cum Ecclesia*“, to treba biti cilj. Naime suvremeni značaj izraza „*sentire cum Ecclesia*“ mogao bi se teološki ovako sažeti: „[...] osjećati s Crkvom znači prije svega odgovorno i zauzeto sudjelovati u daru i poslanju koje je Krist povjerio svojoj Crkvi, nastaviti u svijetu u snazi Duha Svetoga Kristov život i poslanje. U tom smislu se *Sentire cum Ecclesia* može tumačiti i kao osobna suodgovornost za Crkvu, za kvalitetu njezina života i poslanja. Ta se suodgovornost konkretizira u prvom redu u osobnom svjedočanstvu novog života u Kristu.“⁴⁷ Obnovljeno kanonsko kazneno pravo upravo promiče tu osobnu odgovornost za Crkvu, za kvalitetu njezina života i poslanja.

---

47 Anton TAMARUT, *Sentire cum Ecclesia – osjećati s Crkvom. Suvremeni naglasci*, u: *Bogoslovska smotra*, 76 (2006.) 1, 77-78.

REFORM OF THE CANON PENAL LAW. RENEWAL OF THE BOOK VI OF CODE OF CANON LAW

Summary

In this article is shown reformed canon penal law. Renewal of the penal legislation in the Catholic Church is the result of long-term and fundamental reflection on demand of many bishop conferences, of other ecclesial institutions also of many canonists. They all required the reform of penal law so that canonical penal norms are more precise and clear and organically better systematized. In this way, the threefold purpose of applying penalties can be achieved more easily and quickly: the justice sufficiently restored, the offender reformed, and the scandal repaired.

Pope Francis responded to these necessities of the Church and proclaimed the renewed Book VI of the Code of Canon Law entitled “Penal Sanctions in the Church” with apostolic constitution *Pascite gregem Dei* of May 23, 2021. After the introduction, the Author in this work briefly outlines the path to renewal of penal law (*iter rennovationis*), to then highlight the three criteria of that renewal: the first criterion refers to greater precision and specificity of penalties, the second to the protection of the community and the effort to removing scandals and repairing harm, while the third criterion concerns the intention of the supreme legislator to provide Ordinaries in the Church with an effective instruments of ensuring order, peace and justice in their communities, and to prevent the commission of delicts.

In the third part of the paper, the Author points out the important innovations that have been introduced in the Book VI of the Code of Canon Law. In this sense he singles out and deals with the following topics: in the area of applying of penalties, the right to defense and moral security is emphasized; the juridical principle *quot delicta tot poenae*; then norms about the prescription of criminal action; and in particular then expiatory penalties (*poenae expiatoriae*) in the new Can. 1336 are analyzed. Finally, the Author deals with those delicts in which the renewal of penal norms is particularly visible: abuse of minors as well as abuse of authority and offences against the exercise of duties, delicts against the sixth commandment of the Decalogue and delicts against the proper administering of temporal goods of the Church.

Keywords: renewal of penal legislation, canonical penal law, delicts (offences), penal sanctions, penalties